(поема)

ВІКТОРУ КІБЕНКУ
МИКОЛІ ВАІЦУКУ
ВАСИЛЮ ІГНАТЕНКУ
МИКОЛІ ТИТЕНКУ
ВОЛОДИМИРУ ТИЩУРІ
ВОЛОДИМИРУ ПРАВИКУ
(Мов з козацького реєстру,
Чи не правда?)...

І всі шестеро — пожежники,
Тільки сьомий,
ВОЛОДИМИР ШЕВЧЕНКО, —
Кінорежисер...
Де ви тепер,
Матерів своїх діти,
Колисаєте сон?
...Вдарило в очі світло,
Ясніше тисячі сонць

1

Струсонуло цілим світом.
В Страхоліссі перед світом
Брязнув дуб тисячолітній —
Охнула земля.
Тільки — пилу мертва хмарка,
Та ще крук зловтішне каркнув:
— От і всі кінці,
Хлопці-молодці!
Самоїли дух і тіло,
доки й корінь переїли! — І регоче, гад.
Аж мороз — до п'ят.

Дзьоб націливши, мов жерло,
Карка: — Ну, нарешті зжерли —
Та не просто дуб
На криничний зруб,
А тисячолітній символ,
Під яким щодня місили
Для дітей казки:
"Ми, бач, козаки!"

А тепер вже діло часу —
Розжувать і стовбур в масу,
Щоб і знак погиб,
І — вперед, углиб:
Позаяк струбили жертву,
Саме час наспів
Одне одного дожерти
Під застольний спів.

Слава Богу зуби добрі
(Як-не-як, а й корінь дроблять):
На здоровля — їж,
Тільки чимскоріш,
Щоб, дивися, кляте плем'я
Не взялося їсти землю...
І регоче, гад,
Аж мороз — до п'ят.

— Дай-но, — карка, — світе, сили
Дожувать їм врешті символ
І себе самих — без солі,
Щоб земля їх не носила.
Порятуй нас, доле,
Від цієї поторочі,
Хай самих себе поточать
Шашіллю до пір'я,

Щоб на цьому світі
Хоч зостались звірі!

Я кажу йому:
— Чи так же
Завинився рід наш, враже!
Люди ж ми таки.
Ну... не козаки,
Але щось і ми робили,
А не тільки пхали рило
До масних корит.

Щось і ми намудрували
А поглянь: летить
За космічні перевали
Син землі.
Живий.
Не робот!
Він же, гад, поляскав чобіт,
В зуби —
Сигарету.
Ріже:
— В космос чи до чорта,
Тільки — чимскоріше, щоби
Вас змело з планети,
Як страшні хвороби!

Ваші чола розпад мітить,
Ви себе як біовид
Вичерпали з тої миті,
Коли в генах,
як бандити,
Скальпелем лишили слід.

Коли гуси ("гуси білі-і-і!")
Спритний геноінженер
Перевів з краси
в дебілів, —
І поперли в світ наш білий
Ордн тлустих ненажер,

Коли ти в зерно природи
Увігнав по лікоть шприц,
Щоб нагодувать народи
Хлібом збочених пшениць.
Що ж, возрадуйся тепер:
М'ясо
з вилупків дебелих,
Хліб із хворого зерна
Доти їли,
що в дебілів
З'їхали самі сповна.

— Ну, кажу — так це знедавна:
Гени, коди, ДНК...
А раніш велося справно,
Від природного струмка.

— Що?! — Він з подиву аж звився. —
Та на всіх ділах і мислях
Ваших —
озирнись!
Ще задовго до потопу
Знак гадючий
мізантропа
Кільцями повивсь!
Хочеш глянуть в ретро? На! Знімаю ретуш.

2

На вилах — вола.
На хресті — Христа.
Гуса Яна—
На майдані…
То куди вже далі, пане?!
Бабця вироста
Нишком з-під хреста.
Підкида хмизку в багатгя...
О Пречиста Діво-Мати —
Простота ж свята!
Хоче прислужитись Яну:
Підсуває п'ятипало
(Бач, і руці не відпали!)
Та ворушить хмиз...
Що ж ти очі вниз?!
Це ж твоя — людська! — подоба,
А не сатанинська проба:
Біс тут ні при чім.
О, береш в приціл
Знову Понтія Пілата!
Але ж Понтій теж, сказати б,
Твій по крові брат!

І регоче, гад,
Аж мороз — до п'ят.

— Гей, — почав я грізно, — круче,
Щось ти взяв занадто круто, —
Та й затнувсь, бо власні пальці —
Достеменно як у бабці
Звідти... з-за хреста.
Зціпило уста.
А він маже,
Сила вража:

— Бачу не дійшло.
Може, щоб велось ясніше.
Перекинемось на вірші?
Згода?
Почали:
"Великодній дощ
тротуаром шов-
ковая зелена
ярилась з-під землі.
Це Христос воскрес
мертвих воскресити...
Гарно вишито, панотче?
Тільки ж чом боян примовчав,
Як воскреслі під хрестом
Воскресителя Ісуса
Прибивали в тілі й дусі
До гріхів своїх,
як брусів,
Щовеликдень молотком?!
Щоб на свята Великодні
Відмоливши всенародно
Крашанку Христову,
Согрішити знову...

Отакі діла,
Мосціпане:
На вилах — вола.
На хресті — Христа.
Гуса Яна —
На майдані...
Далі нікуди, миряни:
Ваше плем'я окаянне
Виродилося в нінащо,
Бо коли своє, найкраще,
Палить, аж сопе,

І на себе, в ямі сидя,
Землю з червами і гиддю
Весело гребе,
То, вважай, у біовиді
Вижило себе.
Прожило себе!

А рекли ж "Вінець!"
Щоб на вас правець!
Ще й заглавними аршинно
Величалися:
"ЛЮДИНА!"
Теж мені святі
Браття во Христі!
Та у кожнім з вас змііна,
Схована під одежину
Била в три хвости
Ще у сповитку —

Загнаний в кутку:
— Гей, — кричу я, — ти
Переходиш міру, враже!
Не вичорнюй мені в сажі
Золоті слова:
"Шовковая, зелена..."
Певно, що — трава.

— А по тій траві, —
Кряче він мені, —
із дірою в голові
Під обрізом у прицілі
Тягнуть голову артілі...
Ех, діла землі!
А по тій траві
За діла криві

На відплату в повну міру
Півсела везуть в сибіри
Да по тій траві,
Все по тій траві...

— Постривай, — кажу, —
Це ж покіль межу
Ми гуртом не розсотали,
Та коли б не... (що си стало
З пам'яттю?) Коли б не той...
З прізвищем із сталі.

Він же — в регіт, гад,
Аж мороз — до п'ят:
— Он завів куди?!
Ліпше ти зажди
Та скажи на ласку й милість,
Чи не ви тоді,
Колінкуючи, молились:
"Батъку Сталіне, веди нас
(Себто весь народ)
До нових висот!"

І валили ходом хресним,
І йому творили меси.
Хто ж вас тяг — повідай чесно, —
Всіх за язика?
Ну! Чия рука?
.....

З
— Ач, ми як заговорили! —
Чорно вдаривши у крила,
Аж затіпавсь крук. —
А ходи сюди, промовцю.

Відступись на півстоліття,
Саме в тридцять сьоме літо,
І повідай:
що це?
Дивися і сліпни:
у страдницьку путь
Народного маршала бранцем ведугь.
Обірвані з м'ясом,
висять нагороди,
Ще вчора — народний, вже — "ворог народу"
Сьогодні.
А де ж твій народ?
Е ні, не відводъ свого погляду в Кут:
Народного вчителя —
в'язнем ведуть
За те лиш, що мову плекав твого роду,
Ото й сподобився на "ворог народу".
То де ж твій народ?

Чому ж твої очі скакають,
Як ртуть?
Дивися!
Впізнав?
Твого діда ведуть
За те, що (ну й пам'ять у них!)
в тридцять третім,
Рятуючи рід від голодної смерті,
Сховав зо три жмені вівса з недороду,
Здобувши на старості — "ворог народу".
Так де ж твій народ?!

Чому ж він, зашивши переляком рот,
Співучий та добрий,
німує, мов риба,
Чи, в погріб забившись,

налякано кліпа
і шепче сусідові крадьки в рукав:
"Та він же не винен,
а ,, ворон"... украв".
Оце твій народ?!

А ваші ж діди
починались красиво, як день,
Як ранок вселюдський, вони, молоді.
починали!
Яких вони світові надарували пісень, Яку вони мову,
розбивши закови упень,
Вписали в державні Богданові універсали!
Вони своїх коней пустили не вчвал,
І відстань, і час подолали
а в галоп.
в єдиному леті:
Воскреслі з боліт Берестечка, взяли Перекоп,—
і досі від захвату — сльози в зіницях
планети!

Які в них буди Наливайки,
Сірки,
Богуни!
Який у них гетьман родився, щоб їх освятити!
О, знали б високі, як низько падуть їх сини, —
Вонн ще в колисці воліли б себе задушити!

4
Та хто ж ти врешті?! І з яких боліт
Явився, враже?! За яким це правом
Клюєш в ребро, де так мені болить,
Що кров скипає сизим переплавом?
І хто тебе послав чинити суд
Над волею моею безборонно,

Так, ніби ти єдиний знаєш суть,
Так, ніби ти один — закон в законі?!

–Чого це ти раптом засмикавсь, як лис?
Кого ти питаєш? У себе вдивись.
Який ще там ворон? — зайшовся до сліз. —
Твій ворон давно, мов коліно, обліз.
Ти стілъки його по катренах тягав,
Що він перевівся на зайвий тягар.
І навіть маля, розжувавши твій вірш,
Сприймає його за курча — і не більш.
Я — з'ява страшніша. Я — з кості твоєї
І шкіри.
Колись величавсь песимізмом і вельми
Цінивсь,
Так ти ж мене зраджував стілъки, що,
втративши віру,
Я з жовчю злигався. І маєш нащадка —
Цинізм.
.....
— Невже ж ми всі, — я вже волаю в пам'ять.—
Невже не той обрали шлях і брід?
Невже ж діди, конаючи на палях,
Не виправдали на землі наш рід?!

— Ти знов хитруєш утекти
Від сповіді в дідівську славу?
Так то ж вони дістали право
Людьми назватись, а — не ти!

Хіба ж не я… хіба ж не ми
У рукопашному стремлінні
В космічні гони безгомінні
Ішли одчайно проти тьми

Непізнаного, щоб пізнати
Таїнь світів надсвітлових,
і умирали, як солдати,
В ядрі розлущуючи атом
задля живих!

–Задля живих?! — Він звивсь,
як вурдалака,
і в божевільнім реготі осів:
— Спасибі ж вам за попіл Нагасакі
Від імені грядущих Хіросім!

Та хто ж вам видав дозвіл, волохатим,
Що ледве злізли із дерев на твердь,
Лапищами терзать невинний атом
І, в зараженому, розбудити смерть?!

Нездарні лад навести в рідній хаті,
Ще не пізнали таїнства огню,
А вже до нього тягнетесь, рукаті,
Щоб землю з небом випалить на пню!

Чи вам одним земля — у нагороду
Що ви й прибрали всю до рук?
На неї мають право від природи
Роса і сарна, соловій... і крук.

Трощітъ себе до атомного пилу,
Гребіть судомно золото до ям,
Та не тягніть же землю у могилу
Вона дарована не тільки вам!

(Квітка стояла так граціозно. Ніжка
в грайливім па.

— Тільки ж чому це під віями сльози? —
Я запитав у пании.

–Хто вас образив? Де ваша хустка?
Тихо торкнув мізинним.
...Скриппула жерстю синя пелюстка.
Сухо розпавшись тліном.

Божа коровка — мов короговка,
Радість яка малечі!
А придивився — лиш оболонка
Мертвої порожнечі.

Сів на травинку коник, як поні.
Вусики пружать в парі.
Мав упіймати диво в долоні —
Ніжки сухі відпали.

Клени на майсъке вибрались віче
Похизуватись клечанням.
А придивився: жовті, як свічі,
В присмерку поминальнім.

— Хто ж це накоїв? — стиснуло горло.
Сиво мовчало груддя...
Вдарив у скроню каменем ворон:
— Люди!)

...Отямився.
Зв'язав уривки ниті
Розмови.
Повернувсь від забутгя:
— Ти змішуєш в одне усе на світі, —
І нас, і їх женеш під каятгя

Однакове
Але ж не ми підпалювали хату
У Хіросімі з ядерних трутів.
Чому ж ми мусимо покутувати
Чужі гріхи?..

Він люто протруїв
Мене пекелъним оком.
і цинічно
Уже й не каркнув — змієм просичав:
— А хто ж мене, сліпого, научав,
Що всі ми — люди? і права довічні
На рівність нам природа воздзла,
Яка б у тебе шкіра не була, —
Нам важитъ тільки те, що ти —
Людина,
Що спілъний дім усім —
земля єдина.
І нам за неї, як за матір дітям,
Щомиті звітувати перед світом
Без позирків на раси й колъори,
На гербові печаті й прапори.

Куди ж ти дививсь,
коли діти твоєї надії,
Руйнуючи спокій іще праслов'янсъких
пластів,
Заклали реактор, як міну повільної дії,
Під саму колиску твоїх однокровних братів!

Невже ти хотів ошукати природу закляттям,
Що в нас пак і смерчі ласкавіші,
ніж за бугром?
Отямся ж нарешті!
Нещадний однаково атом

Що в них над Гудзоном,
що в нас над билинним Дніпром!
Однаково ділиться він до межі рокової.
Чи відаєш ти, що за нею гряде з пелени,
Коли над планетою виросте гриб сатани,
Посіяний сліпо з твоєї гордині людської?!

Та є ще страшніше, ніж вибух ракети
нещадний,
Коли без удару, нечутно, немов з-під поли,
Повзтимуть крізь тебе у жили невинних
нащадків
Зловісні потоки з отруєної золи
Кульгавих реакторів, ще не доношених вченим, —
Нездарних калік, що поквапно пішли в серіал,
Вони прогризають наскрізно бетон і метал
Ножем променевим і вирок підписують генам.

О, як ця омана купує!
Бо все — як було:
І ночі, і дні пропливають
у звичному плині.
І сонце щоранку підводитъ античне чоло,
І місяць щовечір гойдає колиску дитині,
Нуртує загал у робочій, крутій товчії,
Будуються плани житейські на завтрашній вечір.
І жони несуть з магазинів у вулик сім'ї
Наїки, вгинаючи емансиповані плечі.
І збори киплять, наганяючи переполох
Вітрами оновленъ на вигаслі душі і гасла.
І маску нову приміряє старий демагог,
Слизьким язиком натискаючи ревно
на гласність.

І кожному світить своя, доморосла, мета,
І кожен, як може,
утверджує в ній особисте:
В димах Запоріжжя доварюють предки метал,
Яким добивають в екстазі стільці
їх сини-металісти...

Життя — як жипя. Не спинить його
коловорот.
і кожен по-своему радий маленькому щастю:
Скрипить на негоду стареча застояна плоть,
І скрикує плоть молода у зеніті зачаття.
Кого ж ви зачинаєте... на смерть,
Коли у вашому спадковім коді
Вже перетято сув'язь родоводу
Ножем радіаційним до осердь?!

Чи відаєте, сотворивши плід,
Чи знаєте, що з вашої утроби
У світ полізуть виродки безлобі,
Яких ще не родив донині світ?!

І вас пожеругь,
і наплодять своє страхолісся,
Де замість чола і обличчя
розвсрзнеться рот.
І женщини ваші,
уже від народження лисі,
Народять химер,
що зжують навіть слово "народ".

І риби триокі повзтимуть в отруєній масі.
І птиці безкрилі гієнами в ніч прокричать.
І ляже тотального розпаду брезкла печать

На твій біовид,
що недавно людьми називався.

І мова, якою діди дивували світи,
І пісня твоя —
заніміють безгубо на камінь.
і все, що надбали тобі покоління віками, —
Умре за межею, якої вже не перейти!

Він каркав і тіпався,
як в пропасниці,
Аж тліла на кігтях руда роговиця,
І темні, як ніч, його демонсъкі крила,
Здавалось, і сонце навіки закрили.

І тільки над Прип'яттю, дужо і владно,
Якесь нетутешнє вставало свічадо,
І сяйво його пробивалось уперто
Крізь темінь і крила, во злобі простерті,
І лики якісь, як сузір'я, вогніли.
І їх було шість...
І мене осінило!

5
— Одринь, сатано! загримів я у світ
троєкратно.
Я ледь не повірив у хиже пророцтво твоє,
Та шестеро в робах, як в ризах, із праху
встає,
І в сяєві їхнім апостольськім меркне реактор.

Встають і відходятъ в легенду
Пророки завітів нових.

І ризи у них із брезенту
і каски, як німби, у них.

І в тисячу сонць їх зіниці
Таку світлосилу несуть,
Що навіть свинцеві гробниці
Не в змозі, їм шлях перетнуть.

Поглянь у їх лики!..
Він вперше сахнувся, мов тхір:
— Ти ж знаєш, підступний, що я від
народження світу
Не можу дивитись на сонце.
А ці... твої світятъ
Ясніше, ніж тисяча сонць, і випалюють зір.
Ти знову подвижників поперед себе
Женеш, затуляючи власні гріхи.
Невже ти хоч нині не втямив, лукавий,
Що ними ти сам же себе побиваєш!
Подвижники — виняток, їх — Одиниці.
А виняток правило стверджує ще раз:
Як низько в загалі скотилися ви!

6

Усе ще шалів, але очі поволі вгасали,
І крила, як стяги поразки, хилилися вниз,
Бо там, де окреслювавсь обрію синій карниз,
Ясніше від тисячі сонць
пробивалось проміння списами.

Воно струменіло могутньо від ликів шести.
І гостре його неземного зачаття світіння
У все прозирало до первісної наготи
Від формули крові до стронцію душ
і коріння.

І видно було, як в магічнім кристалі, до тла:
Від червів, що точать пожадно живу бадилину,
До жінки, що суне в пелюшках за "трьошку"
Дитину

З похмілля,
бо матір в собі вже давно пропила,
до сина чийогось, — у нього ще й вус
не зійшов, —
А він уже корчиться в гиблім чаду кокаїну,
Зіжмаканий, наче папір з-під брудних
підошов,
Де стоптано пам'ять — останню опору
людини.
До тих янголят, що в сирітсъких будинках
Ячать.
І в кожне жіноче обличчя вглядаються, чулі.
А їхні відреченці, наче данайські зозулі,
У гніздах сусідніх розбещену плоть веселять...

Те світло не зна ні кордонів, ані заборон.
Воно проникає під кітель, і шкіру, і попіл
І важко іде в споночілий від горя Чорнобиль,
Як віск, прошиваючи у саркофазі бетон.

І перст його грізний вказующе застеріга
Межу, що встає за четвертим до розпачу
зримо:
Там привидом білим гойдаються ядерні зими,
Де вмерзне у кригу останнього звіра нога,
Коли чоловіцтво і далі...
від себе повзтиме.

— Тримайтеся, люди! — гримить з рокової
версти.—

Убийте зневіру: встає над проваллям оплотом
Стіна порятунку, означена сяйвом шести
Новітніх подвижників вашої ж крові і плоті!

[...А сьомий у зону ("Володю, куди?!")
Летить. Кінокамера плівку жене.
Він хоче те сяйво спинить назавжди
І сам через мить спалахне.
І в титрах за шостим на всі небеса височенно
Огненним клинописом сьомий світає:
"Шевченко"].

А світло струмує живим джерелом по віках —
З глибин ханаанських по нинішній день
І годину.
І ти осягаєш до зашпорів у п'ястуках,

Як дорого сплачено право назватись —
Людина;

Як ратно стояв за ім'я своє
предківське рус,

З кострів самозречення сам воскресаючи Руссю.
Як віщо горів і горить, не згоряючи Гус,
В стражданнях людських допиваючи чашу Ісуса.

Та лінія свіла тече з Берестечка у Брест,
Бо всі, хто на Волзі й під Жовтими Водами впали,
Хоч скільки б віків поміж ними кордон мурували, —
Єдині в часах, бо єдиний несли вони хрест,
Де кров'ю впеклася присяга: "Вітчиза і честь!"

І твердості їхнього духу немає рівні!
Та все ж я стою ао останню годину і подих:
Є вища звитяга, ніж в полі оружному подвиг, —
Їх віра, в якій не хитнулися навіть у дні,

Коли її чоботом стоптував сам напівбог,
З чиїм вони іменем йшли на багнет, як на палю,
На кого в глухих таборах Колими уповали
По свій (в два аршини) останній промерзлий чертог?!

Вже тим вони справдились світу вікам і добі,
Що, вирвавши ідола з кров'ю рукою своєю,
Самі ж і очистились змученою душею
Від того,
кому, може, вірили білъш, як собі!

Чи знайдеться міра на білому світі всьому,
Яка б осягнула страждання народу і силу
Що навіть, зірвавши з корогви
несправджений символ,
Не втратив дитинної віри в корогву саму?!

Вклонись йому, світе! Можливо, своїми
грудьми.
Коли уже ядерний шнур засичав під тобою,
Він ще раз тебе після круппівсъкого
градобою —
Від смерті вберіг непоправною смертю семи.
Коли він таких
колисає для людства синів
Йому не було і не буде вовік недороду!
Вклонітъся, великі народи,
моєму народу:
Він навіть у пеклі душею до вас ясенів!

Він ще назове, не минаючи, всіх імена,
Хто зманював хитро його
в алкоголъні затони,
І вирубав лаври у головах Бородіна,
І славу козацьку обпльовував жовчю багна,
і шабаш чинив
над останками Багратіона!

Він все перебуде, бо вже на гірких сухарях
Усе перебув — і не вигаснув у милосерді.
Він сиріт дрібних (о ганьба! при живих
матерях!)
Отецькою ласкою вигріє в лагіднім серці.

7

Та тільки не вчіть його жити з чужих букварів.
І, квіти з могил його вкравши, не спродуйте ницо
Сп'янілим з любові. При світлі своїх прапорів
Він бачить усе. І тяжка його в карі десниця.

А він не забуде ніколи людського добра
і в пам'ять запише усіх, не питаючи націй,
Від юних солдатів до вчених найвищих
інстанцій,
Хто нас в Страхоліссі закрив од чуми радіацій,
і горе навпіл розділив, і омився з Дніпра.

Прийдіте до нього усі, в кого віра живе
На жито грядуще, на щедру годину і долю!
О матір Терезо, — стеблинка індійського поля,
Ти вища, ніж мати, вознесена іменем "Божа",
О, як ти на матір мою милосердієм схожа!
Прийди і врачуй матерів із гірких полинів,
Що в тузі сирітсъкій уже не чекають синів.

Прийдіте під шати калини — слов'янського мирту
Усі, хто не молить приречено долю сумирну,
А в поті солонім із петри довічної віри
Возводить нащадкам собор всепланетного миру!
Чи знаєш ти, світе, як сиво ридає полин,
Як тяжко, як тужно моєму народу болить!?
...А світло сузір'я семи лебедить,

І ворон, осліпілий від нього,
безкрило кона
В траві...
Шов-
ковою зеленою
Тичина пішов.
Озирнувшись на мить,
Ворону кинув:
— Каїне.
Минуле, як рана, болить,
Але тобі не покаюся,
Бо все це — моє:
Ні продать, ні купить.
і мені, а не третьому,
Нещадно його судить.
І самому собі не прощатися.
— очищатися.
...Болить.

1989